

Београдска филхармонија
Сезона 2021/22
Баш смо вас се ужелели

Петак, 22. октобар 2021.

Данијел Смит
Сергеј Догадин, виолина

Ђоакино Росини
Свилене лествице, увертира

Трајање: око 6 минута

Јан Сибелијус
Концерт за виолину и оркестар у де-молу оп. 47

Allegro moderato
Adagio di molto
Allegro, ma non tanto

Трајање: око 31 минут

Ђузепе Верди
Сицилијанско вечерње, увертира

Трајање: око 8 минута

Оторино Респиги
Римске пиније оп. 60

Пиније виле Боргезе
Пиније уз катакомбу
Пиније Јаникулума
Пиније на Апијином путу

Трајање: око 23 минута

Најпопуларнији оперски композитор прве половине XIX века у Италији био је **Ђоакино Росини** (1792-1868). Написао је 39 остварења овог жанра, понајвише комичне опере, од којих су до данас само неколико њих у целини, остала на репертоарима. Занимљиво је да је последњу оперу, *Виљем Тел*, компоновао у 37. години, и да након тога, последњих 40 година није написао ниједно оперско дело. Опера фарса ***Свилене лествице*** настала је из пера 20-годишњег Росинија, као шесто дело у низу. Да би произвео велики број дела, Росини је прибегавао шаблонизацији у композиционом поступку и честом ауто-цитирању. Без обзира на то, сва дела кресе иновације у мелодији, хармонској и инструменталној боји. Скоро типизирани драмски заплет, у којем се младић заљубљен у девојку сваку ноћ успиње у њену спаваћу собу уз свилене лествице које му она спушта кроз прозор, доноси прегршт забавних момената. Баш као и увертира за много познатијег *Севилског берберина*, увертира за оперу *Свилене лествице* припрема атмосферу која ће обележити оперу и препуна је врцавих мелодија, које контрастирају различитим оркестарским бојама.

Концерт за виолину и оркестар у де-молу оп. 47, једино је концертантно дело финског композитора **Јана Сибелијуса** (1865-1957). Настало је 1903. године и иницијално је посвећено виолинисти Вилију Бурместеру, који је требало да га премијерно изведе у Берлину. Како је Сибелијус, због финансијских проблема одлучио да концерт буде изведен у Хелсинкију, а Бурместер није био у могућности да у то време дође у Финску, ангажовао је Виктора Новачека, професора виолине на Хелсиншком конзерваторијуму. Новачек је, под диригентском палицом аутора, свирао веома лоше и премијера је оцењена као права катастрофа. Сибелијус је потом значајно ревидирао дело, које је 1905. године извела Берлинска филхармонија под управом Рихарда Штрауса. Како Бурместер поново није био у могућности да наступи као солиста, уместо њега је „ускочио“ концертмајстор, а Бурместер је био толико увређен да је одбио да икада изведе ово дело. Тако је Сибелијус концерт коначно посветио мађарском вундеркинду Ференцу фон Вексеју који је тада имао свега дванаест година. Ипак, пошто га је први пут извео као тринаестогодишњак, у многим елементима није могао да одговори његовим високим техничким захтевима. Први снимак дела забележен је у интерпретацији Јаше Хајфеца, који га је сматрао једним од највећих

романтичарских виолинских концерата. Након њега, значајна извођења дали су Давид Ојстрах, Најџел Кенеди, Џошуа Бел, Ане-Софи Мутер, Пека Кусисто, Гидон Кремер, Лиза Батјашвили и други.

Концерт за виолину и оркестар је у литератури описан као остварење које обилује *широким и депресивним* мелодијама, уз повремене светле иступе. Виолински парт је углавном веома виртуозан, али се чак и технички најрепрезентативнији пасажии смењују са мелодијским, док солиста и оркестар имају подједнако значајне улоге. Дело је конципирано у класичној троставачној концертантној форми брз-лаган-брз. Први став је веома мелодичан, али истовремено и технички веома захтеван, други је лирски, док трећи представља кулминацију читавог дела и међу виолинистима је познат по својој изузетној техничкој захтевности. Данас се сматра једним од најзначајнијих концертних ставова намењених овом инструменту.

Сицилијанско вечерње једна је од опера **Ћузепеа Вердија** (1813-1901) која, насупрот великом успеху код публике и критике на премијери у Паризу 1855. године, није преживела зуб времена. Тема француске окупације Сицилије у XIII веку која чини позадину драмског заплета, сматрала се архаичном у деценијама након премијере, док је вештина оркестрације коју је композитор показао тумачена као иновативна.

Ипак, увертира је успела да прикаже драмско јединство излагањем три главне теме. Након лаганог увода, прва тема представља масакр француских освајача, док друга, лирска, доноси прихватање судбине Сицилијанаца да су поражени. Као централни део издваја се дует француског гувернера Сицилије и побуњеника Арига, који не прихвата француску власт, а који чини окосницу ове „опере у малом“.

Почетак XX века у италијанској музици представљао је преокрет – са смрћу Вердија завршена је велика ера вокалне музике, а инструментални жанр, до тада интересантан само малобројној публици почео је да стиче све више поштовалаца. Творац италијанског неокласицизма, **Оторино Респиги** (1879-1936), најзначајнији је представник генерације композитора рођених око 1880. године, који су показали интересовање да стару

италијанску музику огрну у ново рухо. Као оркестарски музичар задесио се у Петрограду, где је учећи са Римским-Корсаковим упознао смисао за колорит и оркестрацију.

Управо по томе ***Римске пиније*** спадају у ремек дело *Римске трилогије*. Сваки став *Римских пинија* осликава изглед овог дрвећа на различитим градским локацијама током различитих делова дана. Композиција је премијерно изведена у Риму, 14. децембра 1924. године, под управом Бернардина Молиларија. Први став, *Пиније виле Боргезе*, дочарава игру деце у башти виле Боргезе, док други, *Пиније уз катакомбу*, доноси меланхоличну мелодију која даје слику пинија близу катакомбе у Кампањи. Инструменти у нижим регистрима осликавају подземље катакомби, док тромбони опонашају појање свештеника. Трећи део, ноктурно под називом *Пиније Јаникулума*, доноси слику вечери близу храма римског бога Јануса на брду Јаникулум. Дволични богови отварају своја велика врата и капије, обележавајући почетак нове године. Чује се песма славуја, што је Респигију дало прилику да у своје дело укључи и звуке цвркута птица. Завршни став, *Пиније на Апијином путу*, доносе портрет магловитог јутра у којем римска легија напредује према Апијином путу, у сусрет тек осванулом јутарњем сунцу. Респиги је желео да дочара како се земља тресе под корацима војске, што је постигао употребом тонова дубоког регистра на оргуљском педалу. Дело се завршава тријумфалним доласком војске на Капитол.

Даница Максимовић